

Світлана Бойко,
учитель зарубіжної літератури
та мистецтва,

Людмила Шепета,
учитель української мови та літератури,
Черкаський загальноосвітній заклад
загальної середньої освіти I-III ступенів
№ 5

Український культурний код. Імена, що проростають крізь мовчання

Мистецька вітальня для учнів 8—9 класів

УДК 373.5.091.3:379.81

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.4.340485>

Мистецтво — це світ, створений душею.
Олександр Довженко

Мета заходу:

- ознайомити учнів з іменами маловідомих українських митців.
- розвивати естетичний смак, пізнавальний інтерес та національну свідомість.
- формувати гордість за культурну спадщину України.

Учитель. Вам безмежно пощастило народитися в демократичній, вільній і незалежній країні. Проте такою вона стала зовсім нещодавно. На жаль, ми часто були гноблені іншими державами. Творчим людям особливо важко витримувати неволю, тому багато українських митців мусили тікати з країни. Не виїздити, а саме тікати, аби зберегти власне життя.

Сьогодні ми згадаємо і про українських митців у США, і про українців у Франції, і навіть про українця в Ірані. Так далеко порозкидало наші таланти світом. Поєднає наших героїв те, що з певних причин вони були маловідомі в Україні.

Відомі імена — на поверхні. Але за кожним із них стоїть безліч тих, чію творчість не визнавали, забу-

вали або замовчували. Сьогодні ми відкриємо для себе тих, чії картини, музика чи вірші досі промовляють — просто треба їх почути...

Учень 1.

Володимир Боровиковський
(портрет митця на слайді)

Героя нашої розповіді називають незрівняним майстром романтичного портрета. Тепер селфі роблять, фільтри накладають. А у XVIII столітті такого не було. Тож коли якась заможна панянка хотіла собі гарний портрет, то треба було шукати справжнього художника.

Саме таким був Володимир Боровик. Портрети пензля пана Володимира не повторить жоден фільтр жодної соцмережі, повірте.

Сама імператриця Катерина II (так, це за її волею зруйнували Запорозьку Січ) буквально наказала художнику-самоуку їхати до Петербурга та вчитися в Художній академії — настільки вразили її картини провінційного майстра з Полтавщини, побачені під час подорожі Україною 1787 року.

Що вдієш, довелося їхати. Але до Академії не вступив — мав уже 31 рік, тож для студента був застарий. Проте можна було взяти приватні уроки, чим художник і скористався.

Боровиковський, а саме таким прізвиськом уже кличуть художника, стає мегавідомим. Портрет його пензля хочуть усі знатні мужі та придворні дами. Робота летиться рікою, слава біжить поперед нього.

Інші художники його не любили, називали чужинцем. Але сам Боровиковський на те не звертав уваги. Був дуже замкненою людиною, не мав дружини, дітей, а в його будинку жила лише старенька бабця куховарка та п'ятеро учнів, якими опікувався, мов рідними дітьми. Єдиними близькими гостями в домі були українці, які випадково опинилися в Петербурзі. Земляки розповідали українські новини, згадували про сонячні вулички й багряні пейзажі — і серце ху-

Позакласні заходи

дощика на короткі миті оживало, від душі відступали холод, туман і сірість чужого краю.

Але такі моменти були вкрай рідкісними. Урешті пан Володимир не витримав розлуки з Батьківщиною: перестав писати портрети, публіка швидко про нього забула. Єдине, що рятувало, — батьківська гусли, на яких, бувало, грав забуті українські мелодії.

Давно на цьому світі генія з Миргорода немає. А картини його є. Чудові картини, як живі, набагато кращі за фотографії. (*Демонстрація картин художника.*)

Учитель.

Ілля Репін (портрет митця на слайді)

Коли я вчилася у школі, ніхто нам, учням, не казав, що Ілля Репін — українець. Картини ми його знали. (*Демонстрація картин «Припливли», «Іван Грозний та його син Іван», «Бурлаки на Волзі»...*). Але всі думали, що він росіянин, адже навчався у Петербурзькій художній академії й там же потім працював.

Насправді художник родом з Харківщини, з Чугуєва. Він нащадок козацького роду на прізвище Ріпа. То вже згодом росіяни записали його на свій манер Репіним. Часи були такі, що досягти чогось у будь-якій сфері можна було лише в столиці. А ось уподобання, друзі, теми творчості, улюблені місця художника були пов'язані з Україною.

Репін багато сюжетів присвятив саме козакам. (*Демонстрація картини «Запорожці пишуть листа турецькому султанові»*). Натурниками для вже згадуваної картини були друзі-українці.

З а в д а н н я для учнів. Знайдіть інформацію про цю картину, на ній ви побачите кількох відомих людей, назвіть їх.

Учень 2.

Ілля Репін завжди підтримував українське мистецтво: допомагав художнім спілкам, мав багато учнів-українців. Його картини української тематики

сповнені життя, краси й волелюбності людей. Усе це аж бринить в їхніх позах, вбранні, блиску очей. Сам майстер писав, що тільки українки та парижанки можуть одягатися з таким вишуканим смаком. (*Демонстрація картин художника.*)

Навіть у Фінляндії, куди майстер переїхав, були в нього в маєтку українські куточки. Один із пагорбів він назвав Чугуєвою горою. Саме там 1930 року його і поховали, коли він помер у віці 86 років. За заповітом, він мав покоїтися в рідному Чугуєві, але того не сталося. Як не відбулося його переїзду до СРСР за життя. Він у думках був на Батьківщині. Малюючи останню картину — «Гопак» — бурмотів під вуса, усміхаючись: «Навіть столітній дід навприсядки пішов. Підвипили, скачуть...» (*Демонстрація картини «Гопак».*)

Учень 3.

Микола Пимоненко

(портрет митця на слайді)

Микола Пимоненко — відомий український художник. Цікавий факт: художники Петербурзької академії мистецтв після перегляду його ескізів (так називаються незакінчені картини) присвоїли йому звання... шкільного вчителя малювання. А пізніше поціновувачі купили його картину за 160 тисяч доларів. От вам і вчитель малювання.

Сам пан Микола обожнював село. Там, у селі, герої його картин жили своїм буденним життям, сміялися і плакали, працювали й гуляли, любили і сварилися... І все це на тлі мальовничих краєвидів, сільських хат і вулиць, безкраїх полів і пишних садочків. Ну як було не любити це щире, справжнє життя! Як було не передавати на картинах його незрівнянний колорит!

Тож невдовзі сюжети з життя простих селян — сватання, весілля, побачення, сварки, прості розмови — стали предметом обговорення виставок та галерей. (*Демонстрація картин.*)

Митець здобув звання академіка, викладав малюнок у Київському політехнічному інституті.

Учителька Світлана Бойко з учнями

Цікавий факт: його хвацька українська дівчина, що вже звелася у танку на картині «Гопак», знайшла своє місце в одній із провідних світових галерей. (*Демонстрація картини.*)

З а в д а н н я для учнів. Вправа «Припущення на основі запропонованих слів» (Париж, Леонардо да Вінчі «Джоконда», Теодор Жеріко «Пліт Медузи»).

З'ясувати, про яку провідну світову галерею йдеться. (Лувр)

Сценка за історією створення картини «Перед грозою».

Микола Пимоненко допомагав у селі дівчинці загаяти худобу в загін перед зливою, прибіг додому і розповів про це дружині, сів за полотно і скоро картина «Перед грозою» була готова. (*Демонстрація картини.*)

Учень 4.

Григорій Чупринка

(портрет митця на слайді)

Легендарний українець, пам'ять про якого повертається лише зараз.

Він був настільки популярною людиною серед українців та українського руху, що навіть генерал-хорунжий УПА Роман Шухевич взяв собі за підпільний псевдонім його прізвище («Тарас Чупринка»).

Народився Григорій Чупринка, або ж Грицько Чупринка в селі Гоголів Остерського повіту Чернігівської губернії у сім'ї козаків. Він був нащадком старовинного українського козацького роду. За участь у революції 1905 року його було ув'язнено. У 1919 році керував повстанням проти більшовиків на Чернігівщині, за що засуджений до найвищої міри покарання. Розстріляли його разом з Іваном Андрухом як членів Всеукраїнського центрального повстанського комітету.

Про глибинність і багатогранність цієї особистості свідчить і його поезія. От переконайтеся самі.

Читець.

І ГРІХОВНА, І СВЯТА

Вся в колючках, вся в гірляндах,
І в тернах, і в пишних квітах,
Вся в коштовних діамантах
І в блискучих огнецвітах
В млі горить моя мета —
І гріховна, і свята.

Вся одверта, вся закрита,
Особиста і загальна,
Темним фльором оповита —
І весела, і печальна
В млі горить моя мета —
І гріховна, і свята.

Нерозгадна, невловима,
Як огонь заблудлий в полі,
Як обличчя херувима
В світлосяйнім ореолі,
В млі горить моя мета —
І гріховна, і свята.

Як далеко світло ясне
Манить, вабить, притягає!—
Ближче, ближче... Світло гасне,
Віра в серці потухає.
В млі горить моя мета —
І гріховна, і свята.

Вся в колючках, вся в гірляндах,
І в тернах, і в пишних квітах,
Вся в коштовних діамантах
І в блискучих огнецвітах
В млі горить моя мета —
І гріховна, і свята.

З а в д а н н я для учнів. Живі листи: «Я повертаюсь...»

Наприклад: «Мене звати Грицько. Я писав, бо серце моє горіло... Мене розстріляли без суду. Але мої вірші знайшли шлях до вас...»

Учитель.

Владислав Городецький

(портрет митця на слайді)

Чоловік, який збудував у нашій столиці найвідоміші зараз туристичні пам'ятки, звів храми різних віросповідань... В Україні він має портрет на монеті, на його честь названі вулиці, а в колись його особистому будинку президент України приймає почесних гостей. Про кого йдеться? Пригадайте, як називається будинок, де президент приймає гостей. (В. Городецький. Дім із химерами. (*Демонстрація споруди на слайді.*)

Учень 5.

Владислав Городецький — геніальний архітектор, цікава особистість, він відвідав велику кількість країн у пошуках пригод, написав книжку про Африку, їздив із мавпочкою на плечі на одному з перших авто в Києві, вступив до Петербурзької художньої академії у 22 роки, хоча вже з 20 туди нікого не брали.

Городецький — архітектор родинної усипальні сім'ї Штейнгелів, цукрового заводу, каплиці, лікарні й стайні в Мошнах, спиртзаводу, шлюзу на річці Вільшанці, гімназії та церкви в Черкасах.

З а в д а н н я для учнів. Красзнавча розминка. Де в Черкасах розташовані архітектурні споруди, створені за проектами В. Городецького? Знайдіть відповідь в інтернеті.

Вінець слави Городецького — Дім із химерами. Назву таку отримав, бо в оздобленні повно і великих, і маленьких чудернацьких напівтарин-напівлюдей. Будинок, зведений на бетонних стовпах, мав багато квартир. Для кожної квартири передбачалися господарські споруди, навіть корівники — так, у центрі столиці на початку ХХ століття мешканці віддавали перевагу домашньому молоку! А ще були ліфти і центральне опалення — дивина для тих часів!

З настанням радянської епохи геніальний архітектор, на щастя, встиг виїхати до Польщі. А то, може, і його б спіткала лиха доля багатьох творчих людей у но-

Позакласні заходи

вій країні. Постійно працював і зрештою потрапив до Ірану. Творчий вітер поніс майстра востаннє. Кажуть, там Владислав навіть будував палац для самого очільника Ірану — шаха, але ця інформація не підтверджена.

У 1930 році він помер. На його могилі написано: «Нехай чужа земля буде легкою». Він назавжди залишиться одним із найкрутіших архітекторів України.

Учитель.

Казимир Малевич

(портрет митця на слайді)

У XIX столітті, коли почав творити цей молодий митець, усе мистецтво було доволі виважене і реалістичне — портрети, пейзажі... А тут велике біле полотно, у центрі якого чорний квадрат. І все. І ось цей легендарний чорний квадрат розгорнув нову сторінку в художньому житті всього світу! Так, це Казимир Малевич. Про його «Чорний квадрат» знають усі, а ось що Малевич був українцем — мало хто. (*Демонстрація картини.*)

Учень 6.

А скажіть, от для вас скільки це грошей, щоб було багато? Мільйон, може, два чи десять? А скільки з них ви могли б віддати за картину? А якщо я вам скажу, що ця картина просто з різнокольоровими крапками, квадратами та лініями? Це картина «Супрематична композиція». З'ясуйте: за яку суму було продано у 2008 році цю картину. (*Демонстрація картини.*)

Її автор — Казимир Малевич. Він народився в Києві 1879 року. Оскільки тато був інженером цукрової промисловості, то часто переїздив, а родина, звісно, з ним. Тож пожив хлопець у різних українських регіонах і всюди цікавого надивився. У спогадах писав, що

українські хатки-мазанки, розписані печі, глечики, вишивки та народні мотиви надихали його на створення власних творів. Казимир здобув спеціальну художню освіту в школі Миколи Пимоненка, подружився з багатьма талановитими українцями, почувався і називав себе українцем, писав картини.

Дуже багато страшних подій відбувалося в країні за радянських часів. Будь-який голос проти влади жорстко придушували. Малевич, завдяки виробленому ним стилю, немов шифрував свій протест. Придивіться до його робіт. (*Демонстрація картин.*) Жовто-сині та червоно-чорні поєднання кольорів на багатьох полотнах. Люди немов і не люди. Життя якесь заціпеніле. Він став першим митцем, який не побоявся на полотні зобразити Голодомор — період, коли влада силою забирала їжу, змушуючи українців вмирати.

Малевич знав, що такі сюжети йому просто так не минуться, і навіть у своїх щоденниках писав останню волю на випадок арешту. Скоро той арешт таки стався.

Видатного майстра пензля, засновника нового мистецького руху, талановитого викладача було заарештовано радянським режимом і піддано тортурам, від наслідків яких він невдовзі й помер.

Так повелося чомусь, що значущість художника пізнається з часом. Малевич пройшов це випробування.

Учень 7.

Соня Делоне

(портрет мисткині на слайді)

Соня Делоне народилася в Одесі. Після смерті батьків п'ятирічну дівчинку удочерив дядько. У віці 20-ти років дівчина залишає Батьківщину.

Учителька Людмила Шепета з учнями

Уже ставши званою французькою художницею, після навчання в Європі, другого заміжжя, Соня Делоне вкривала сина Шарля ковдрою, власноруч зшитою із маленьких яскраво-кольорових клаптиків.

Соня дуже любила яскравість, рух у кольорі. Її чоловік Робер був прихильником абстракцій — кольорових плям і ліній, що разом утворюють якийсь сюжет. Називали цей стиль орфізмом, порівнявши твори митців з неземною музикою міфічного Орфея. У такому стилі й була зшита та дитяча ковдра.

Зараз нас уже не здивуєш новинками у кольорі чи стилі, а тоді, на початку ХХ століття, це стало проривом у світі моди. Соня презентувала нові візерунки тканин через сукні так успішно, що пізніше навіть відкрила власний дім моди в Мадриді та Парижі!

Учень 8.

Вона шила костюми для театральних вистав, робила декорації для наукових виставок, видавала власні творчі альбоми, була авторкою виставок, де завжди розповідали і про роботи свого не менш талановитого чоловіка.

І хоч в історію вона увійшла як французька, завжди в її серці жила Україна. Якось писала, що натхнення для неї — оті помідори червоними плямами, що на городі під синім небом, і жовто-чорні українські соняхи.

У 1963 році Соня подарувала Франції 117 картин, своїх та чоловіка. А за рік у Луврі відбулася виставка цих робіт. Це була перша в історії музею виставка митця, якого можна було побачити наживо. У 90 років жінка була відзначена найвищою нагородою Франції — орденем Почесного легіону.

Орфізм, частинка її душі, — досі популярний стиль у мистецтві. Той стиль, що почався з дитячої ковдри й українських помідорів.

Учитель.

Варвара Каринська

(портрет мисткині на слайді)

Мисткиня, про яку піде мова, з дитинства захоплювалася вишиванням, дизайном, тканинами і врешті стала мегавідомою саме в цій царині. Такою відомою, що на честь неї заснували Міжнародний фестиваль моди й театрального костюма. Її називали Шекспіром костюма. А ще в її дизайнах досі танцюють балерини всього світу. Так, це вона створила замість важкого металевого каркаса, обтягнутого тканиною, пачку у формі легенької короткої спіднички, схожої на сяюче пір'ячко. Це я про Варвару Каринську.

Учень 9.

У сучасному світі моди її вважають американкою, проте народилася жінка 1886 року в Харкові у родині промисловця, що займався тканинами, — мабуть, звідси в неї інтерес до рукоділля, дизайну. Жила в рідному місті, а ще в Москві, куди поїхала за чоловіком. Відкривала модні студії, створювала картини з тканин, захоплювалася балетом. Навіть організувала

школу вишивання для діток. Та коли більшовики націоналізували заклад (це так красиво називали звичайнісіньке відбирання майна), почала шукати способи втечі з Радянського Союзу. Саме втекти — нова держава дедалі більше перетворювалася на тюрму.

Знайшовши привід виїхати за кордон — мала відбутися виставка робіт її учнів, Варвара Каринська рятує себе, своїх дітей і цінні вишивки. Живе в Європі. Розуміючи, що насувається нова війна, знову тікає. Тепер до Нью-Йорка. Так пані Варвара розпочала нове життя.

Творчі майстерні, виставки — і незабаром її роботи помічають і запрошують працювати до театру. Уявіть собі, що в її костюмах станцювали понад 50 балетних вистав!

А ще жінці запропонували одягати акторок у кіно. Вона стала авторкою образів безлічі фільмів, працюючи зі світовими знаменитостями. Навіть отримала за свою роботу у фільмі «Жанна д'Арк» омріяний «Оскар» — так, дизайнерам його теж дають. (*Демонстрація уривка з фільму «Жанна д'Арк» 1948р., режисер Віктор Флемінг.*)

Коли Варварі Каринській був 91 рік, вона створила костюми для Віденського балу. Душа творчої людини завжди молода й живе мистецтвом і натхненням.

У рідному Харкові на її честь названо вулицю.

Учень 10.

Володимир Дахно

(портрет митця на слайді)

Герой моєї розповіді — Володимир Дахно, відомий художник-мультиплікатор. Народився пан Володимир у Запоріжжі 1932 року. Вивчився на архітектора, а потім карколомно змінив професію, ставши художником-мультиплікатором.

Ще в далекому 1967 році Володимир Дахно став творцем першого мультфільму із серії про козаків: «Як козаки сіль купували», «Як козаки у футбол грали»... Разом з колегою Едуардом Киричем Володимир Дахно придумав трьох персонажів: Ока, Грая та Тура. Вони миттєво стали улюбленцями тисяч дітей і дорослих, хоч і запам'яталися зовсім не за іменами, а як маленький, високий та кремезний козаки. Воно й не дивно, адже герої зовсім не розмовляли. Козаки досі не втрачають фанатів. «Як козаки сіль купували» мають понад мільйон переглядів на ютубі. (*Демонстрація уривка з мультфільму «Як козаки сіль купували.»*)

Учитель.

А є ще один цікавий мультфільм, який став першою українською анімаційною повнометражною, що тривала аж годину вісім хвилин і тридцять п'ять секунд. Цей мультфільм — «Енеїда». Поема «Енеїда» І. Котляревського була опублікована ще 1842 року, ця книжка захопила серця читачів і зробила автора шалено популярним. А от екранізував цей твір саме Володимир Дахно. Сталося це якраз у рік народження незалежної України — 1991-го.

Легкий гумор та любов до всього українського, що ніс пан Володимир у своїй душі, ллються на глядачів

Позакласні заходи

і досі, хоча сам автор давно вже пішов у засвіти. (Демонстрація уривка з мультфільму.)

Учитель.

Олександр Архипенко

(портрет митця на слайді)

Пригадайте, хто розпочав найкривавіший конфлікт світової історії — Другу світову війну?

Адольф Гітлер наказав знищити роботи Архипенка, на той час відомого українсько-американського скульптора, засновника нового стилю в скульптурі — кубізму.

Учень 11.

Від народження 1887 року Олександр зростав у Києві. Там же почав вивчати мистецтво. Але 1905 року був виключений з Київського художнього училища за участь в протестах, пов'язаних із подіями революції 1905—1907 років. Як бачите, був бунтарем, що впливало і на його творчі погляди. Мистецтва не залишив — брав приватні уроки, організовував власні виставки. У віці 21 року подався у столицю моди та мистецтва — Париж.

А в Парижі знаєте де жив? У вулику! Точніше, у «Вулику» — так називали район, де мешкали митці з України, наприклад Соня Делоне, про яку ми вже сьогодні говорили.

Пан Олександр став першим у світі українцем, запрошеним у Венецію на бієнале — найкрутішу виставку сучасного мистецтва і творчості, що проходить у непарні роки. Щоправда, там роботи митця зустріли з недовірою — нове довго приживається, але це лише додало завзяття: за рік чоловік відкриває власну школу мистецтв у Берліні.

1923 року митець переїжджає до США. Про Архипенка заговорили і тут. 1933 року він оформив український павільйон на виставці «Століття прогресу» у Чикаго і скрізь заявляв, що є українцем. Пан Олександр завжди пам'ятав про Батьківщину — навіть працював над пам'ятниками Шевченку, князю Володимирі, Франку. А ось радянська влада зробила все, аби українці не знали про свого видатного співвітчизника. Але їй це не вдалося.

Учитель.

Флешмоб «Пам'ятаємо митців»

Хочу запропонувати вам взяти участь у флешмобі «Пам'ятаємо митців», щоб відновити пам'ять про українських художників, письменників, архітекторів, режисерів, скульпторів, яких рідко згадують у шкільних підручниках, але які зробили внесок у культуру.

Умови участі:

1. Обери митця — маловідомого українського художника, письменника, композитора, скульптора тощо.
2. Підготуй пост:
  - Напиши коротко, хто ця людина і чому вона варта уваги.
  - Додай фото митця або його робіт / книжок / цитату.

- Можна записати відео (до 1 хвилини): розповідь, читання уривка або показ малюнка.
3. Опублікуй пост у соцмережах (Instagram, Facebook, TikTok).
  4. Обов'язково додай хештеги:
    - #ЗабутиГеніїУкраїни
    - #Пам'ятаємоМитців
    - #МійУкраїнськийМитець
  5. Передай естафету ще трьом друзям або однокласникам.

Учитель. Сьогодні ми вкотре переконалися, що українські митці — це не лише творці, а й хранителі національної пам'яті, культури та ідентичності. Багато з них залишили глибокий слід у світовому мистецтві, попри те, що їхні імена — на маргінесі історії. Їхні картини, вірші, музика, архітектура — це голоси епох, які досі промовляють до нас.

Маловідомі або забуті митці заслуговують на визнання не менше, ніж ушавлені. Вони творили попри перешкоди, втрати, цензуру, політичні утиски — і зберегли справжню душу українського мистецтва в кожному слові, кольорі, в кожній скульптурі, в кожній споруді. А мистецтво — це світ, створений душею, як говорив великий український письменник, режисер Олександр Довженко, чий слова стали епіграфом до нашого заходу.

Вивчаючи й відкриваючи ці постаті заново, ми не лише повертаємо їм гідне місце в історії, а й збагачуємо себе — глибше розуміємо, хто ми є, звідки і куди йдемо.

Отже, ми сподіваємося, що ваші таланти прислужаться саме на нашій землі, у сильній і незалежній Україні!

Список використаних джерел

1. <https://uain.press/blogs/1099186-1099186>
2. https://youtu.be/TY_SwjvPt7I?si=PeR8nunGjxx-vgs
3. <https://esu.com.ua/pdf/file/65966.pdf>
4. <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2906555-mikola-pimonenko-2-v-inem-vpus-tyfu-krasu-natkhniv.html>
5. <https://localhistory.org.ua/rubrics/buliding/khimernii-dim-horodetskoho-i-ysakiv-istorii-zirochnykh-sporud/>
6. <https://uin.gov.ua/istorychnyy-kalendar/berezen/4/20/1863-narodyvsya-vladyslav-gorodetsky>
7. <https://uain.press/blogs/1153895-1153895>
8. <https://wisecow.com.ua/mistectvo/zhinochi-imena-v-mistectvi/sonya-delone-zakonodavicya-modi-ukrayinskogo-pohodzhennya.html>
9. <https://uin.gov.ua/istorychnyy-kalendar/berezen/9/1886-narodyvsya-georhiy-narbut-hudozhnyk>
10. https://elle.ua/stil-zhizni/blog_stil_zhizni/varvara-karinska-ukrainska-dizaynerka-yaka-stvoryla-kostyumi-dlya-baletu-pachku-ta-pidkorila-gollivud/
11. https://uk.wikipedia.org/wiki/Дахно_Володимир_Авксентійович
12. Українські творці візуального мистецтва. Розповіді для дітей / О.Поліщук-Харків: ВГ «Основа», 2024.